

FAAD-studievoormiddag Minder middelen, meer management

16 maart 2013 - VUB

Op 16 maart hield het Forum voor Afgestudeerden Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer (FAAD) haar jaarlijkse studievoormiddag op de campus van de Vrije Universiteit Brussel (VUB). Op het programma stonden vijf boeiende lezingen over hoe je met een minimum aan middelen een maximaal resultaat kan bereiken bij het beheren van je archief. Tijdens deze studiedag werden verschillende oplossingen aangereikt voor dit actuele probleem.

De inleiding werd verzorgd door prof. dr. **Frank Scheelings**, voorzitter van de Opleiding. **Ward Vansteenkiste** (Universiteitsarchief VUB) beet de spits af met een situatieschets over hoe het Universiteitsarchief enerzijds inspeelde op een aantal opportuniteiten binnen de VUB (strategische doelstellingen en verbeterprojecten in het beleidsplan van de rector) en anderzijds een geïntegreerd archiefbeheer ontwikkelde door de selectielijsten te koppelen aan de overdrachts-procedure. Ward ontwierp hiervoor Waardering, Acquisitie & Vernietiging van Archieven (WAVA). Na een theoretisch overzicht van de structuur van de databank demonstreerde hij aan de hand van een aantal praktische voorbeelden de werking ervan.

Dieter Viaene (Stadsarchief Mechelen) besprak de mogelijkheid van het inzetten van vrijwilligers. In het stadsarchief van Mechelen wordt er nauw samengewerkt met de 'De Ware Vrienden van het Stadsarchief'. De laatste tien jaar werden er met de hulp van deze vriendengroep heel wat mooie projecten gerealiseerd: digitalisering van de parochieregisters en de burgerlijke stand, een huizen- en personendatabank, de publicatiereeks *Genealogisch Repertorium van het Mechelse District*, enz. De resultaten zijn beschikbaar in de leeszalen van het stadsarchief en ten dele op hun website: www.dewarevrienden.net. Door hun dagelijkse en onbaatzuchtige inzet versterken

'De Ware Vrienden' de werking van het Mechelse stadsarchief. Ze zijn de 'stille' erfgoedambassadeurs van Mechelen.

Het eerste gedeelte van de studievoormiddag werd afgesloten door **Roeland Verhaert** (Felixarchief). In zijn vrije tijd is hij actief in het Gemeentelijke Documentatiecentrum van Ranst. Dit documentatiecentrum draait volledig op vrijwilligers en heeft een mooie collectie documentatie en privé-archieven. Begin 2012 werd besloten om de beschrijvingen van de collectie, tot dan verspreid over verschillende databanken, op te slaan in het opensourcearchiefbeschrijvingssysteem ICA-AtoM. Dit systeem wordt vrij ter beschikking gesteld door de Internationale Archiefraad (ICA) en biedt verschillende voordelen: ondersteuning van alle internationale archiefbeschrijvingsstandaarden, beschrijvingen zijn steeds opnieuw exporteerbaar, enz. Om het importeren van de beschrijvingen te vergemakkelijken werd de tool Atomis ontwikkeld. Hiermee kunnen xls-bestanden makkelijk worden omgezet naar EAD. Verder is er een module voorzien die automatisch (ingescande) foto's kan opladen en koppelen aan de beschrijvingen. Ondertussen zijn er al duizenden beschrijvingen online beschikbaar. Deze kan men bekijken op www.documentatiecentrumranst.be. Na de vragenronde werd er tijdens de koffiepauze nog heel wat nagepraat.

Het tweede deel van de studievoormiddag werd ingezet door **Renée Cambré** (het Archief, Documentatie en Onderzoekscentrum voor het Vlaams-nationalisme, ADVN). Zij vertelde ons iets meer over Stappenplan Overdacht Digitaal Archief (SODA). Dit project van het Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel (AMVB), waar Renée vorig jaar werkte, ontwikkelde in samenwerking met onder andere PACKED vzw, een praktische leidraad voor het overdragen van digitale archieven aan een e-depot. In tien stappen lichtte Renée de verschillende procedures van de pre-ingest fase toe, van beleid tot opslag. Het geheel werd zo eenvoudig mogelijk gehouden, zodat ook kleine archiefvormers ermee aan de slag kunnen. Zo zijn er bij iedere fase een aantal checklists voorzien. Het project voorziet tevens in de creatie van metadata (via csv-bestanden) en een aantal ordeningsplannen voor een aantal specifieke organisaties (podiumkunst-, sport- en belangenverenigingen).

De laatste spreker van deze studievoormiddag was **Tom Cobbaert** (ADVN). Hij

besprak de verschillende mythes en valkuilen rond opensourcesoftware. Zo staat deze niet per definitie gelijk aan gratis. Interessant bij opensourcesoftware is dat deze vaak (verder) wordt ontwikkeld door een community. Hoe actiever de community hoe waarschijnlijker de kwaliteit van het programma. Archiefinstellingen focussen bij hun keuze van zulke software best op technologie die zichzelf al heeft bewezen. Bovendien is de implementatie van open standaarden, zowel ICT-gerelateerde als archief-technische standaarden, sterk aan te raden. Dit geldt trouwens ook voor commerciële pakketten. Na een tweede vragenronde werd de studievoormiddag afgesloten met een concluderend eindwoordje van prof. dr. Frank Scheelings. Alle presentaties vind je op www.faad.be.

FAAD-stuurgroep

VVBAD-studiedag Digitaal archief en auteursrechten 26 maart 2013

Steeds meer archieven en collecties worden gedigitaliseerd en online ter beschikking gesteld. Dit wordt ook door de subsidiërende overheid gestimuleerd. Maar weten we welke invloed het auteursrecht op deze gedigitaliseerde documenten heeft? Tijdens de studiedag 'Digitaal archief en auteursrechten', georganiseerd door de VVBAD-werkgroep Automatisering, werd de wetgeving in detail bekeken. Ook de visie van de auteurs zelf en archief- en erfgoedinstellingen kwamen aan bod.

Professor **Marie-Christine Janssens** van de KU Leuven gaf een overzicht van de geldende wetgeving, die duidelijk enorm strikt is. Zodra een document getuigt van een uitdrukking en een originaliteit, geldt het auteursrecht. Dit impliceert dat we er beter van kunnen uitgaan dat op het merendeel van onze archieven en collecties effectief auteursrechten rusten. Bovendien wordt het auteursrecht pas 70 jaar na het overlijden van de auteur opgeheven. In die periode is de toestemming van de auteur of diens erfgenamen bij publicatie vereist. Volgens de professor

omvat het recht twee aspecten: reproductierechten en publiek mededelingsrecht. Het digitaliseren van documenten valt onder deze eerste categorie. Voor het materiaal uit de twintigste eeuw vormt dit dus een probleem. Het opsporen van de auteur of de erfgenamen is voor archief- en erfgoedinstellingen niet altijd eenvoudig. Gelet op de enorme omvang van het gedigitaliseerd materiaal is het een quasi onmogelijke opdracht. Slechts drie categorieën van documenten vormen een uitzondering op de regel: werken die vallen onder het publiek domein (zoals officiële akten van de overheid), documenten die de auteur zelf heeft opengesteld en materiaal waar digitalisering nodig is om het origineel te redden. Deze laatste bepaling wordt echter strikt geïnterpreteerd. Het online ter beschikking stellen van gedigitaliseerde documenten valt onder het publiek mededelingsrecht. Ook hiervoor is een expliciete toestemming van de auteur nodig, die best contractueel vastgelegd wordt. Het materiaal in de leeszaal ter inzage geven via een lokale terminal is wel toegelaten, maar gaat dan weer in tegen de huidige tendens om alles online aan de onderzoeker aan te bieden. De nieuwe wetgeving over de verweesde werken, die we in 2014 mogen verwachten, zal eveneens weinig oplossingen voor de archief- en erfgoedsector bieden. Ook voor dit materiaal zal een grondige zoektocht naar de rechthebbende auteur moeten plaatsvinden, alvorens men wettelijk gezien in orde is. Pas na een strikte procedure mag een werk als ‘verweesd’ beschouwd worden. Losse foto’s, één van onze belangrijkste gedigitaliseerde bronnen, zullen zelfs niet onder de nieuwe wet vallen.

Hoe staan de auteurs zelf tegenover de wetgeving? Matthijs Bouten, in Nederland werkzaam als architect in het project Digitale Bouwtekeningen, merkte op dat bij architecten vooral de vrees voor oneerlijke concurrentie leeft. Ze zien niet graag dat andere architecten hun oorspronkelijke plannen kunnen wijzigen en hergebruiken op basis van een digitale kopie. Dit is vaak de reden waarom ze zich verzetten tegen het online ter beschikking stellen van gedigitaliseerde plannen door de gemeentebesturen. Een mogelijke oplossing hiervoor is de beelden in lage resolutie aan de burgers aan te bieden. Ook de auteursrechtenorganisaties kunnen als bemiddelaar helpen om een regeling te treffen. Volgens Michel Wiegandt, die sprak namens de fotografen, is vooral de goede naam van de auteur belangrijk. Deze kan makkelijk teniet worden gedaan wanneer foto’s in

een verkeerde context worden gebruikt. Zodra een archief- of erfgoedinstelling foto’s online plaatst, stelt ze eigenlijk een tool voor verdere verspreiding ter beschikking. Toestemming van de fotograaf is dus noodzakelijk. Tijdens een panelgesprek gaf Marijn Smets van het Felixarchief aan dat zij, na een klacht van architecten, meer restricties stellen bij het online aanbieden van bouwplannen. Bart Ooghe van de erfgoedbank Waasland lichtte toe dat zij de verantwoordelijkheid voor auteursrecht bij de collectiehouders zelf leggen. Het Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving (KADOC) bemiddelt tussen de onderzoeker en de eigenaar van het auteursrecht d.m.v. verzoekformulieren, aldus Luc Schokkaert. De instellingen dekken zich verder in via een disclaimer op de website. Dat laatste getuigt van goede wil, maar is juridisch gezien niet voldoende, aldus advocaat Joris Deene. In de praktijk kan best een risicoanalyse gemaakt worden. De kans op problemen is immers vrij klein. Meestal volstaat het om na een klacht van de auteur het materiaal digitaal te verwijderen.

We kunnen concluderen dat de archief- en erfgoedsector genoodzaakt is om flink wat pragmatisme aan de dag te leggen met betrekking tot het auteursrecht. Het is voor de sector simpelweg niet mogelijk om aan alle aspecten van de wetgeving te voldoen. Misschien vreemd dat dezelfde overheid die de wet oplegt, net het digitaliseren en het online ter beschikking stellen van archieven en collecties zo hard stimuleert.

Caroline Vleugels

**Een frisse wind door de
Jeugdboekenweek 2013
Een zee van tijd
2-17 maart 2013**

Van 2-17 maart baadden de bibliotheken in een zee van tijd, het thema van de afgelopen Jeugdboekenweek, die Stichting Lezen jaarlijks opzet. Het blijft een klassieker op de bibliotheekagenda. Veertien dagen lang de mooiste boeken in de kijker, auteurs en illustratoren over de vloer, en activiteiten voor klassen en gezinnen. We spraken met enkele trekkers van de Jeugdboekenweek in bibliotheken die een frisse wind lieten waaien door het evenement.

DE NINOOFSE BIB DOET HET NIET ALLEEN

De Bib van Ninove pakte het eens helemaal anders aan. De bib koos naast een scholenaanbod ook voor een extra zondagse happening, samen met CC De Plomblom, de Jeugddienst en het Deeltijds Kunstonderwijs. In dat vrijetijdsaanbod werd de link met erfgoed niet vergeten. “Het vervolghverhaal Loewie en het mysterieuze boek dat LOCUS verspreidde onder de bibs, was dankbaar materiaal om een uitgebreid stadsspel rond uit te werken. Voor kinderen en voor een aantal groepen van de jeugdbewegingen”, weet **Silke D’Hondt** ons te vertellen. “Op een namiddag bereikten we meer dan 100 kinderen. Ze maakten een opdrachtenreis door de tijd en op verschillende erfgoedlocaties in de stad. De leerlingen van de Stedelijke Academie voor Muziek, Woord en Dans namen hen mee in de wereld van Loewie en toonden hun creaties via woord, toneel en dans. In de paasvakantie volgde een striptentoonstelling in de Bib en nodigden we 100 deelnemers uit te om mee te werken aan een 100 meter Ninoofse strip, over het verhaal van Loewie en geïnspireerd op het tapijt van Bayeux.” Binnen de sector vrije tijd wordt meer en meer samengewerkt in Ninove. “Gezien de Jeugdboekenweek — het